

Форостюк І. В.,*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національного університету харчових технологій***Шерстюк Н. В.,***викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національного університету харчових технологій*

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ І ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДО МІЖНАРОДНОГО ІСПИТУ ТА ЗНО З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Стаття висвітлює актуальне питання необхідності складання міжнародних іспитів для підтвердження рівня знання англійської мови майбутніми науковцями. Розглядаються також методичні аспекти підготовки на прикладі частини «Читання та використання мови» як такої, що є вагомою та може бути найбільш складною під час складання Кембриджського іспиту B2 First і водночас є основою для більшості завдань у тестах ЗНО для вступу до магістратури. У статті подаються теоретичні та практичні рекомендації, що враховують міжнародний досвід.

Ключові слова: іспит, формат завдання, тест, читання, використання англійської мови, метод, структура.

В умовах процесу інтеграції України у європейській простір володіння іноземними мовами залишається найбільш актуальним завданням для спеціалістів різних напрямів. Іноземні мови потрібні не тільки для повсякденної комунікації або для подорожей у закордонні країни. Вони є частиною потенціалу освіченої людини для навчання, наукової діяльності, бізнесової комунікації тощо. Необхідність підтвердження знання іноземної мови здобувачами вчених звань на рівні не нижче B2 було зазначено у наказі Міністерства освіти і науки України у 2016 році [1]. Відповідно, перед закладами вищої освіти поставлено завдання забезпечити процес викладання іноземної мови на високому сучасному рівні, який буде відповідати міжнародним стандартам.

Постановка проблеми. У зв'язку із зазначеними вимогами ця проблема привертає все більшу увагу дослідників як із наукового, так і з методичного поглядів. Вони вказують на актуальне завдання сучасної вищої школи, остаточною метою якої є підготовка студентів до успішного складання ЗНО для вступу до магістратури або міжнародних іспитів для підтвердження рівня знання іноземної мови. Остання мета сьогодні важлива для магістрів під час вступу до аспірантури і для науковців, які планують отримати звання доцента.

Це питання розглядається українськими та іноземними науковцями. У допроектному дослідженні, проведеному від імені Британської ради та Міністерства освіти і науки України у 2014–16 роках, щодо ролі та статусу англійської мови у вищих навчальних закладах України зазначається недостатність відповідності модулів навчальних програм до Болонських вимог, а також недостатнє застосування системи контролю якості результатів навчання іноземної мови [2, с. 92].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З урахуванням досвіду Великої Британії Т. Модестова розглядає питання викладання англійської мови в сучасній ситуації інтернаціоналізації вищої освіти [3]. В. Зінченко досліджує питання освітнього моніторингу як важливої складової управління якістю освіти [4]. Т. Антонюк загострює увагу на якості освітніх послуг української системи вищої освіти [5].

Зі свого боку, закордонні вчені та методисти обговорюють питання впливу міжнародних іспитів на процес побудови навчальної програми, а також на зміни методичних підходів до викладання іноземної мови. Взаємовплив міжнародного екзамену як кінцевої мети навчального процесу викладання іноземної мови на методичну роботу викладача отримав назву «washback» і активно обговорюється. N. Sultana досліджує взаємовплив обов'язкового екзамену на навчальну програму [6]. U. Widiaty, F. Furaidah та A. Saukha висвітлюють тему впровадження міжнародних екзаменів у контексті національної системи освіти на прикладі Індонезії [7]. Спрямованість на підвищення якості освіти, що відображається на успішному складанні студентами міжнародних мовних екзаменів, змушує змінювати методичні підходи до проведення занять. Виділяють як негативний, так і позитивний аспекти впливу міжнародної екзаменаційної перспективи на навчальний процес. З одного боку, це відображається на динамічності навчання, на зменшенні використання творчих підходів під час планування занять. З іншого – може бути корисним із погляду практичних результатів. Отже, питання якості та результативності викладання іноземних мов на всіх рівнях освіти є особливо актуальним. Водночас залишаються не досить розкритими практичні та теоретичні питання роботи зі студентами немовних спеціальностей українських закладів вищої освіти на етапі безпосередньої підготовки до сучасних міжнародних іспитів або іспитів подібного рівня, а саме ЗНО. Екзамен з англійської мови у форматі ЗНО використовує типи завдань, подібні до тих, які є на міжнародних іспитах. Тому ми вважаємо, що методи підготовки до них можуть бути певною мірою ідентичними.

Метою статті є огляд деяких методичних підходів у підготовці до найбільш вагомої частини міжнародного екзамену або подібного екзамену, такого як ЗНО для вступу до магістратури, на прикладі Кембриджського іспиту B2 First на сертифікат із володіння англійською мовою.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний іспит з англійської мови на рівень володіння мовою вище середнього B2 First (FCE) має чітку структуру, що містить чотири частини, обмежені певним часом.

Складові частини	Кількість завдань
Читання та використання мови. Reading and Use of English (1 год 15 хв)	7 частин/52 питання
Письмове завдання з розгорнутою відповіддю. Writing (1 год 20 хв)	2 частини
Розуміння мови на слух. Listening (близько 40 хв.)	4 частини/30 питань
Розмовна мова. Speaking (14 хв. для двох кандидатів)	4 частини

Джерело [8, с. 3]

Ми вважаємо доцільним розглянути першу частину іспиту «**Читання та використання мови**» (Reading and Use of English), тому що студенти мають певні труднощі під час виконання завдань саме цього етапу тесту, а якщо брати до уваги результативність, то кількість балів за цей етап становить 40% від загальної кількості балів. Це зумовлено тим, що, незважаючи на той факт, що на екзамені ця частина представлена як одна, розподіл балів відбувається так:

- сума балів за завдання 1, 5, 6, 7 становить кількість балів за частину «Читання» (Reading);
- сума балів за завдання 2, 3, 4 становить кількість балів за частину «Використання мови» (Use of English);
- у сертифікаті бали за частини «Читання» (Reading) та «Використання мови» (Use of English) зазначаються окремо, як і за інші частини тесту, кожна з яких становить 20% від загальної кількості балів [9].

Розділ «**Читання та використання мови**» складається із 7 частин, які завжди йдуть в одному порядку, із загальною кількістю запитань – 52. На виконання всіх завдань цієї частини іспиту відведено 1 годину 15 хвилин. Частини 1–4 містять тексти в супроводі граматичних і лексичних завдань. Частини 5–7 містять цілий ряд текстів із завданнями на розуміння прочитаного. У всіх типах завдань використовуються автентичні тексти з газет, журналів, книг, листівок, брошур та іншого.

У цьому розділі містяться такі типи завдань:

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді в тексті з пропусками. Формат: текст із 8 пропусками та 4 варіантами відповіді (a, b, c or d) до кожного пропуску, тільки один варіант є правильним. Перевіряється словниковий запас (vocabulary), розуміння тексту як на рівні словосполучень і речень, так і на рівні параграфів, тому що є випадки, коли слово підходить граматично, але суперечить контексту. Знання використання сталих виразів, ідіом, фразових дієслів, слів-зв'язок (linking words), різних відтінків значень слів можуть тестуватися в цьому завданні.

2. Завдання на заповнення пропусків у тексті. Формат: текст із 8 пропусками, кожен з яких має бути заповнений лише одним словом. Перевіряється знання використання граматичних і лексико-граматичних одиниць (артиклі, прийменники, форми дієслів, допоміжні дієслова (auxiliaries), сталі вирази та інше).

3. Завдання на утворення слів. Формат: текст із 8 пропусків, кожен з яких відповідає пропущеному слову. Подано ключові слова, які потрібно змінити, щоб утворити нове слово

для правильного заповнення пропусків. Завдання переважно фокусується на тестуванні лексичного запасу, саме на формуванні слів різних частин мови, а також на розумінні тексту.

4. Завдання на трансформацію речення з використанням поданого ключового слова. Формат: 6 основних речень, 6 речень для трансформації, ключові слова до кожного речення для трансформації. Для виконання завдання потрібно використати від 2 до 5 слів, включно з ключовим. У цьому завданні перевіряється знання граматики, словниковий запас і здатність кандидата висловити думку різними способами.

5. Завдання з вибором однієї правильної відповіді. Формат: 1 текст, 6 питань із вибором однієї правильної відповіді. Відбувається тестування здатності розуміти погляди, настрої, манери висловлювання автора разом із розумінням організації тексту.

6. Завдання на заповнення пропущених параграфів у тексті. Формат: 1 текст, 6 пропусків, 7 параграфів, які потрібно вставити в пропуски, при цьому один параграф залишається зайвим. Перевіряється розуміння побудови тексту, логіки його організації.

7. Завдання на встановлення відповідності. Формат: 1 текст, поділений на частини, або декілька текстів і 10 тверджень, між якими потрібно встановити відповідність. У завданні тестується здатність систематизувати інформацію, ґрунтуючись на відповідних поглядах, деталях, відношеннях.

Беручи до уваги, що кожна частина іспиту лімітована в часі, ми вважаємо, що під час підготовки треба приділяти досить уваги детальному ознайомленню студентів зі складовими частинами тесту, типами завдань і тому, які вміння та навички в них тестуються, загальній кількості часу та кількості часу, яку можна відвести на виконання кожного завдання, а також із правилами оформлення відповідей на бланку у разі складання паперової версії екзамену. Якщо студент проінформований і добре ознайомлений із побудовою іспиту, то це може допомогти суттєво зберегти час на самому тесті для безпосереднього виконання завдань або для перевірки вже виконаного.

Безперечно, знання тільки однієї структури тесту не дає змогу успішно підтвердити володіння мовою на відповідному рівні, останнє може бути реалізовано тільки в поєднанні з розвитком і використанням на практиці певних, специфічних для іспитів такого формату навичок і вмінь, не кажучи про те, що здобувач повинен усвідомлювати, що підготовка до складання тесту не спрямована на підвищення рівня володіння мовою і що його успішне складання є констатацією вже наявного рівня B2 або C1, а не здобутого завдяки екзаменаційним тренуванням.

Варто зазначити, що під час підготовки студентів до першого етапу рекомендовано застосовувати навчальні методи, спрямовані на вдосконалення не тільки загальних навичок читання та використання мови, але й на розвиток умінь застосовувати специфічні стратегії, необхідні для отримання «прохідного» балу. Sally Burgess та Katie Head пропонують градацію текстових завдань для читання, коли студентам на початку курсу подаються спрощені тексти або вправи до них, потім протягом курсу їх поступово ускладнюють, максимально або повністю наближаючи до екзаменаційних у кінці тренувань [10, с. 35]. Відповідно, студенти мають змогу покращити загальні навички читання, не втрачаючи мотивації через невдало виконані тренувальні тести навіть на початку курсу та пристосовуючись

результативно працювати в умовах екзамену. При цьому треба пам'ятати, що все ж таки суттєва частина часу повинна бути відведена на роботу з автентичними екзаменаційними текстами в умовах іспиту, а саме:

- в умовах ліміту часу;
- під час індивідуальної роботи студентів;
- за відсутності допомоги викладача;
- за відсутності словників або подібних допоміжних засобів;
- за необхідності перенесення відповідей на зразок бланку (паперова версія екзамену).

Через те, що багатьом кандидатам не вистачає часу на екзамені за достатнього рівня володіння мовою, обмеження в часі на виконання завдань може бути впроваджено викладачем навіть із самого початку підготовки, у свою чергу, це може суттєво вплинути на збільшення швидкості читання, що є важливим моментом у тренуванні екзаменаційних навичок для цього етапу іспиту.

При цьому вагомим фактором, який впливає на швидкість читання, вважається вміння здобувача впоратися з незнайомими словами в тексті, не зупиняючись на них. Отже, підготовка має бути спрямованою також на розвиток уміння кандидатів розрізняти ключові та несуттєві слова, вміння передбачати значення слова з контексту та з граматичної форми слова [10, с. 37–38].

Крім того, що студенти повинні керуватись загальними рекомендаціями для виконання завдань, вони повинні вміти ефективно застосовувати відповідні методи опрацювання залежно від типу завдань. Наприклад, під час роботи із завданнями на множинний вибір (№ 5) після ознайомлювального читання рекомендоване уважне читання уривку, після чого варто прочитати тільки питання незважаючи на подані варіанти відповідей і намагачись знайти відповідь самостійно, і тільки тоді прочитати варіанти та обрати той, що найближче до власного. Під час опрацювання тексту з пропущеними параграфами (№ 6) також важливо уважно прочитати основний текст, для того щоб зрозуміти його структуру, організацію та логіку. Варто помічати побудову та наповнення речень після пропусків і намагатися спрогнозувати, чого саме може не вистачати. Стосовно завдання № 1, то теж додатково треба звертати особливу увагу на речення до та після пропусків, тому що у варіантах відповідей можуть подаватися синонімічні слова, і тоді вибір буде залежати від контексту та від слів, з якими вони граматично та лексично сполучаються. Пошукове читання (scanning) може бути досить ефективним методом під час роботи із завданнями на встановлення відповідності (№ 7).

Володіння загальними навичками читання також відіграє суттєву роль в успішному виконанні завдань на використання мови (Use of English), адже завдання № 2, 3 складаються також із текстів, які потрібно вміти правильно прочитати та зрозуміти, щоб заповнити пропуски граматично правильними формами слів.

Крім того, для виконання завдання на утворення слів (№ 3) здобувач повинен вміти працювати з різними групами етимологічно споріднених слів, організувати таку роботу можна шляхом ведення відповідного словника, як показано на прикладі нижче.

Noun	Verb	Adjective	Adverb
difference, indifference, differentiation	differ, differentiate	different, indifferent	differently
option	opt	optional	optionally

На підготовчому етапі також необхідно приділяти досить часу для тренування виконання завдань на трансформацію речення (№ 4), щоб відпрацювати вміння розпізнавати граматичні та лексичні конструкції, необхідні для перебудови речення за допомогою ключового слова. Найчастіше трапляються такі типи трансформацій: активний – пасивний стан, пряма – непряма мова, дієслово – фразове дієслово, ступені порівняння, інверсія, умовні речення, сталі вирази та інше. Наприклад:

I've received several letters recently from a financial company.
SENT

I'veof letters recently by a financial company [11, с. 25].

Як уже було зазначено вище, здобувачі є на тому рівні володіння мовою, що дає змогу виконати завдання такого типу, але при цьому у студентів можуть виникати труднощі з дотриманням таких умов, як відповідність часів і змісту в обох реченнях, допустима кількість слів, факт виключення зміни ключового слова та інше.

Висновки. Отже, можемо зазначити, що для успішного складання екзамену студент повинен мати попередню підготовку на рівні вище середнього згідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти. Підготовку студентів до виконання граматичних і лексичних завдань треба вести у напрямі навчання, активно використовувати вже здобуті знання та навички, виявлення та роботи з недоліками та прогалинами у знаннях, навчання різних методів виконання екзаменаційних завдань.

Під час підготовки студентів до складання екзамену у форматі ЗНО, а також підготовки здобувачів наукового ступеня до складання екзамену на міжнародний сертифікат із володіння англійською мовою викладач, зі свого боку, повинен опанувати певні методи, які допоможуть досягти потрібного результату.

Частина іспиту, яка включає в себе тести, що перевіряють читання та використання мови, є найбільш вагомою за кількістю балів і завдань і для деякого – найбільш складною. Тому їй необхідно приділити особливу увагу під час підготовчої роботи. Водночас кожен іспит складається з кількох розділів, підготовка до кожного з яких потребує певних методів, що є темою наших подальших досліджень.

Література:

1. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам : наказ від 14.01.2016 р. № 13. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16> (дата звернення: 20.01.2019).
2. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови : проект «Англійська мова для університетів». Київ : Видавництво «Сталь», 2017. 154 с.
3. Модестова Т.В. Інтернаціоналізація вищої освіти в контексті викладання англійської мови професійного спрямування: досвід Великобританії. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 1 (92). С. 111–119.
4. Зінченко В.О. Освітній моніторинг як складова ефективного управління якістю освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. № 34–35. С. 134–140. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Pipo_2012_34-35_21 (дата звернення: 15.02.2019).
5. Антонюк Т.В. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка* : зб. наук. пр. 2010. № 14. С. 33–36.

6. Sultana N. Investigating the Relationship between Washback and Curriculum Alignment : A Literature Review. *Research Gate*. 2018. December. URL: https://www.researchgate.net/publication/329528644_Investigating_the_Relationship_between_Washback_and_Curriculum_Alignment_A_Literature_Review 2019 (дата звернення: 10.02.2019).
7. Widiaty U., Furaidah F. and Saukha A. Washback of English national examination in the Indonesian context. *Research Gate*. 2015. September. URL: https://www.researchgate.net/publication/283793764_Washback_of_English_national_examination_in_the_Indonesian_context (дата звернення: 10.02.2019).
8. Cambridge English Advanced. Handbook for Teachers for exams from 2016. Cambridge English, 2015. 90 p. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/first/preparation/> (дата звернення: 31.01.2019).
9. B2 First preparation. *Cambridge Assessment English* : веб-сайт. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/first/preparation/> (дата звернення: 31.01.2019).
10. Burgess S, Head K. How to Teach for Exams. Pearson Education Limited, 2005. 162 p.
11. May P. First Trainer 2. Six Practice Tests with Answers. Cambridge University Press, 2018. 252 p.

Форостюк І. В., Шерстюк Н. В. К вопросу подготовки студентов и соискателей ученой степени к международному экзамену и ВНО по английскому языку

Аннотация. Статья освещает актуальный вопрос необходимости сдачи международных экзаменов для

подтверждения уровня знания английского языка будущими научными работниками. Рассматриваются также методические аспекты подготовки на примере части «Чтение и использование английского языка», являющейся важной и может быть наиболее сложной при сдаче Кембриджского экзамена B2 First, и в то же время служащей основой для большинства заданий в тестах ВНО для поступления в магистратуру. В статье даются теоретические и практические рекомендации, учитывающие международный опыт.

Ключевые слова: экзамен, формат задания, тест, чтение, использование английского языка, метод, структура.

Frostiuk I., Sherstiuk N. On the issue of preparing students and applicants for a scientific degree for an international exam and EIA in English

Summary. The article covers the urgent question of the importance to pass the international exams to confirm the level of knowledge of English by future researchers. It also considers the methodological aspects of training through the example of the part “Reading and Use of English”, which is very important and could be the most difficult when passing the Cambridge B2 First exam, and at the same time it services as the basis for most of the tasks in the External Independent Assessment tests for admission to the Master's program. The article provides theoretical and practical recommendations, taking into account the international experience.

Key words: exam, task format, test, reading, use of English, method, structure.